ÉLET ÉS HALÁL GUSTAV MEYRINK REGÉNYEIBEN

Meyrink mindegyik regényének megvan a sajátos arculata, egyedi felépítése és üzenete. A műveken ugyanakkor végighúzódik néhány közös motívum, melyek egyúttal a gerincüket adják. E rövid elemzésben ezekre a közös pontokra mutatnék rá, ezen belül azokra, melyek szoros összefüggésben állnak az élet és a halál kérdéskörével. A következő négy műre koncentrálok (eddigi utolsó magyar megjelenéseikkel):

Gustav Meyrink
GÓLEM
349 oldal (Budapest, 2010, Ulpius-ház)

A ZÖLD ARC
245 oldal (H. n, 2018, Aquarius Kulturális Alapítvány)

A FEHÉR DOMINIKÁNUS
165 oldal (H. n, 2017, Aquarius Kulturális Alapítvány)

A NYUGATI ABLAK ANGYALA
292 oldal (Budapest, 2003, Göncöl)

Meglátásom szerint az ötödik regény, a *Walpurgis-éj* (Budapest, 2016, Persica) némileg – noha nem teljes mértékben – eltér az előbbiek vonalvezetésétől, ezért erre itt kevéssé leszek tekintettel.

Mint Evola és Lovinescu is rámutatott, Meyrink regényei esetében nem csupán a fantázia szüleményeivel van dolgunk: rejtett kozmológiai törvények és jelenségek ismertetésével, szellemi igazságok felvillantásával és beavatási jellegű mozzanatok bemutatásával találkozunk bennük. A szerző e nagyfokú tudatosságra és szellemi elmélyültségre utaló megnyilvánulásai alapján arra következtethetünk, hogy a regényekben újra és újra megjelenő momentumok kiemelt szellemi üzenettel rendelkeznek.

Meyrink műveiben halál és újjászületés különleges játékának lehetünk tanúi, amelyek mindig spirituális szempontból kerülnek megvilágításra. A fő próbatétel tulajdonképpen mindegyik történet esetében az, hogy képes-e a főszereplő a halállal tisztán szellemileg, és nem mindennapos vagy zavaros okkult sugalmazások által befolyásolva szembenézni.

A halál három fő szálon jelenik meg a regényekben. Az első az ősökkel, avagy egy beavatási szervezet láncolatának már nem élő vagy éppen eltávozni készülő tagjaival kapcsolatos, akikkel a főhős ilyen-olyan formában érintkezésbe lép, és akiknek szellemiségét és tudását mintegy magába szívja, illetve önmagában újra felébreszti. Ez eleinte külsőként, idegenként, távoliként és tőle függetlenként jelenik meg. A második azokkal a nőkkel áll összefüggésben, akikkel a főszereplő szerelembe esik, és akik e kölcsönös szerelem csúcspontján meghalnak vagy eltűnnek. A harmadik pedig a főhős saját, sohasem tragikusan végbemenő halálával kapcsolatos, ami Meyrink minden szóban forgó művének szükségszerű végcélja. Sőt, bizonyos értelemben már a történetek kezdetén, eleve egy haldoklási folyamatba nyerünk betekintést.

A regények a főhősök megtorpanásával kezdődnek. A világi élet lehetőségeinek ajtaja bezáródik előttük, ami benső szellemi kutatásra ösztökéli őket. Már ezt megelőzően is egyfajta városi remeteként élnek, magányosan, család nélkül, kevés baráttal, azaz életüket – ha nem is tökéletes intenzitással és tisztasággal – a tömegtől visszahúzódva, az elmélyedés és a befelé fordulás jegyében élik. A cselekmény során is behatárolt marad a mozgásterük. Athanasius Pernath-ot egy időre börtönbe zárják, Hauberriser Éva eltűnését követően a szo-

bájába zárkózik és szellemi gyakorlatokat végez, Christopher apja halála után a házába zárkózik és évekig szinte ki sem mozdul onnan, Müller báró pedig ideje nagy részét a lakásán tölti, régi iratokat tanulmányozva.

Az új szellemi impulzus, amely egyúttal új – noha immár nem horizontális – lehetőségek felmerülését is jelenti, mindig egy gyönyörű nő megjelenésével jár együtt. A főhősök szerelmét viszonzó nők a bölcsesség istennőjének egyfajta földi megtestesítői, akik kiemelt feladatuknak a főhősök spirituális kibontakozásának segítését tekintik. Olyannyira, hogy ez gyakorlatilag mindig a földi szerelem beteljesedésének feláldozásához vezet, ami egyébként a történetekben mindig a nő döntése. A *Gólem*ben Mirjamot meggyilkolják (vagy csak eltűnik?), *A zöld arc*ban Évának nyoma vész, a *Fehér dominikánus*ban Ofélia a folyóba veti magát, *A nyugati ablak angyalá*ban pedig Jane önmagát feláldozva végez Müller báró ősi ellenségével. Mindezt mindig azelőtt, hogy a felmerülő lehetőség földi síkon megkezdhetné a tényleges kibontakozását. Egy ígéretes pillantáson, egy gyöngéd érintésen, egy meghitt beszélgetésen vagy csókon túl nincs lehetőség a további közeledésre. A nők meghalnak, hogy a férfi ráébredjen: küldetésének további részét már nem evilági keretek között kell elképzelnie. Ahhoz, hogy egyesüljön a nővel, egy új tudatszint megvalósítása szükséges. Olyan tudatállapot megvalósítása, amely a szeretett nőt már eleve elválaszthatatlanul magában foglalja. A nő egy ide illő evangéliumi idézettel egybevágó módon – *„Jobb nektek, ha elmegyek, mert ha nem megyek el, akkor nem jön el hozzátok a Vigasztaló. Ha azonban elmegyek, akkor elküldöm." (Jn 16,7)"* – minden esetben elmegy, de ez csak felületes rátekintésből elválás: valójában megszűnik külsőnek lenni, hogy a férfi felfedezhesse önmagában. Ezt az újraegyesülést a történetek utolsó jelenetei hűen ábrázolják.

A zöld arc Évája jól összegzi a világi szerelem e problematikáját, amibe nem engedi belemerülni szerelmét: *„Nagyon szép két ember együttélése, de akkor miért van, hogy ez az élet gyakran elhidegüléssel és keserűséggel végződik? Sokszor gondoltam, hogy van abban valami természetellenesség, amikor a férfi hozzákovácsolja magát az asszonyhoz. Nekem úgy tetszik, mintha ezzel a szárnyát szegné. (…) Rút intézménnyé aljasodott le a házasság, amely fényétől fosztja meg a szerelmet, s a férfit meg az asszonyt a merő célszerűség jármába szorítja. Lassú, vigasztalan elmerülés ez a sivatag homokjába. (…) Sóvárgok utánad – suttogta alig hallhatóan –, mint a halál után. A szeretőd leszek, bizonyosan tudom, de amit az emberek házasságnak neveznek, attól minket megkímél a végzetünk."*

Mindezt nem sokkal később a férfi halála követi. Ám ez a halál már nem a szokványosan elképzelt halál: ez maga a beavatás, a belépés a tulajdonképpeni életbe. Meyrinknél az élet maga a halál, a halál pedig az élet kezdete – legalábbis azok számára, akik rejtélyes utakon csatlakoztak egy hiteles beavatási láncolathoz. Athanasius Pernath az alkimisták aranycsináló utcájában megtalálja a titokzatos házikót (az *athanasius* azt jelenti, halhatatlan), Hauberriser meglátja a megszokott létezés mögötti valóságot, Christopher egy látomást követően új létsíkba lép, Müller báró pedig egy Paradicsommal analóg kertbe. Bár szokványos életüket maguk mögött hagyták, nem haltak meg. Most váltak csak igazán élővé.

A regényekben megfigyelhető, hogy a főhősök először nem akarják elfogadni a sorsukat, és másfajta módszereket próbálnak meg szerelmük visszaszerzése, vagy bizonyos szellemi képességek elsajátítása érdekében. Tudatosan vagy tudattalanul a spiritizmus és a szellemidézés

módszeréhez nyúlnak. Meyrink, aki szellemi kutatásának kezdetén – Guénonhoz kísértetiesen hasonlóan – szinte minden létező spirituális vagy okkult társaságba belépett, jól ismerte e megoldások elégtelen voltát. A holtak újbóli megidézése során – legyen szó a szerelmünkről vagy egy régi nagy tanítóról – az ember továbbra is kívül akarja tudni azt, amit bensőleg kellene magába olvasztania. (Érdekesség, hogy pontosan e magába olvasztáshoz hasonlatos élményről számol be Meyrink a fia halálát követően is, amikor úgy érezte, mintha életre kelt volna benne, és mintha bizonyos tevékenységeket őmiatta kellene elvégeznie.) Ezen tévelygésekből végül a főhősök mestereik metafizikai tanításaira visszaemlékezvén tudnak megszabadulni: a megoldás a megszokott emberi lét határán túl található.

A zöld szín, a kert szimbolikájának feltűnően gyakori megjelenése, és egyéb utalások arra engednek következtetni, hogy e történetek olyan alkímiai folyamat regényes ábrázolásai, melyek az *albedó*val (fehérítés) állnak összefüggésben, aminek másik megfelelője a *virido* (zöldítés), és amelyek a paradicsomi állapot megvalósításával állnak kapcsolatban. Ám ahhoz, hogy ezt bővebb kifejtés tárgyává tegyük, további vizsgálódások szükségesek.

Meyrink élet és halál hétköznapi értelmének megfordításával olyan pozitív lehetőséget ad a halálnak, amit a szellemi ember remekül hasznosíthat saját életének és halálának átértékelése és átélése során. A világi kibontakozás megtorpanása, hiánya, vagy valakinek az elveszítése ebben az összefüggésben nem feltétlenül jelent negatívumot. Egy újfajta valóság feltárulásának jele is lehet. A nagybetűs beavatásének, amelyben a törekvő immár nem a közönséges világ felé, hanem egy új dimenzió irányába mutat nyitottságot, és amelyhez, hogy érdemben végbemehessen, e világ számára meg kell halnia.

G. J.